

בסימן קריאה

ביקורת ספרים

לדבר ערבית, חלקים ג-ד

הלל כהן

י' אליחי, הוצאת קבוצת מינרוה, ירושלים, 2005

Yohanan Elihai, *To Speak Arabic*, Jerusalem, 2005, Vol. 3-4

קטונתי מלכתוב סקירה על ספרי הלימוד החדשים לערבית מדוברת של יוחנן אליחי. לא אגזים אם אומר כי דומה הדבר בעיניי לכתיבת ביקורת על מהדורה חדשה ל'הרצאות על האסלאם' של איגנץ גולדציהר, או ל'האסלאם של מוחמד' של ש"ד גויטיין. כיצד יכתוב אדם על ספרים שמהם שאב הרבה מידיעותיו ועדיין לא הגיע לעומקם? ואם כאלה הם פני הדברים באשר לגולדציהר וגויטיין, כל שכן נכונים הם באשר לספריו של אליחי. ואסביר את עצמי: לפני קרוב לשלושים שנה התחלתי להסתובב, כנער, בכפרים ובמחנות הפליטים שבמרחב ירושלים-בית-לחם-רמאללה. תוך כדי שיחות עם אנשים התחלתי ללמד את עצמי ערבית מדוברת. באותו הזמן גונבה לאוזניי שמועה על מילון חדש לערבית מדוברת של אחד, יוחנן אליחי (שמו לא היה מוכר לי אז), שעשה עבודה מופלאה בכתיבת מילונו המקיף. אני זוכר עצמי מכתת רגליי לבית דפוס באזור התעשייה תלפיות בירושלים, שם, נאמר לי, הודפס הספר, ומשם לחנויות ספרים במרכז ירושלים, עד שמצאתי עותק של המילון, בכריכתו הירוקה הכהה. אני זוכר כיצד רשמתי מילים ששמעתי בשיחותיי, ובדקתי אם הן מצויות במילון אם לאו. אני זוכר את התפעלותי משיטת רישום התנועות שפיתח אליחי, ומטבלאות הפעלים המפורטות שאפשרו לי להרחיב את הידע הבסיסי שרכשתי בשיחות לעבר הבנה מקיפה יותר של השפה, על כלליה ועל היוצאים מן הכלל שבה. אני זוכר את שמחתי למראה הדוגמאות המפורטות שנתן לבניית משפטים – שהרי המעבר מידע פאסיבי לאקטיבי אינו פשוט – ואת

התלהבותי מהתייחסותו לאופנים השונים שבהם נהגות מילים בגליל, בירושלים ובאזורים אחרים.

מאז ועד עתה אני ממליץ על המילון של אליחי בפני כל אדם ששואל אותי מהי דרך טובה שיבור לו אדם הרוצה ללמוד ערבית מדוברת. ספרי הלימוד של אליחי, במהדורתם החדשה, נראים בעיניי, במידה רבה, הרחבה של המילון ההוא. ואין כוונתי לומר שזהו מילון מורחב. כלל וכלל לא. אלה הם ספרי לימוד לכל דבר ועניין, ואף יותר מכך. אלא שניצני תפיסת ההוראה שמצאנו במילון באים כאן לידי ביטוי מקיף. וכל מה שלא ניתן היה לעשות במסגרת מילונית (שהרי לא זאת מטרתו של מילון) – היינו, ללמד את השפה בצורה שיטתית, להרחיב ולפתח סוגיות בתחביר, בפועל ובשם, להוסיף הערות חוץ-לשוניות ולשלב דברי חיבה והומור על מנת למשוך את לב הלומדים, עשה אליחי בספרי הלימוד.

אלא שעתה אנו מגיעים לשאלה מהותית: עד כמה יכול ספר זה להועיל לתלמידים במערכת החינוך העברית-ישראלית? ידוע לכול כי לימוד והוראה של ערבית דורשים השקעה רבה, וכי לא רבים מהתלמידים מוכנים לכך. הרי למי יש כוח לשנן הטיות של פעלים? ספריו של אליחי אינם פוטרים אותנו מהצורך להשקיע מאמצים בלימוד. הם אפילו דורשים מאמץ נוסף: כמה מבינינו ומבין תלמידינו יודעים להבחין בהיגוי בין קמץ לפתח, כל שכן בין סגול לחטף-סגול? אולם התשובה נמצאת במילת מפתח והיא – אהבה. ברגע שמתאהבים בתחום מסוים, ברגע שנקשרים אליו (רציונלית או רגשית), הופכים המכשולים לאתגרים, והררי החומר – לחידושים מרתקים. ודומה שלא יהיה מי שיחלוק על כך, שיתרונו של הספר אינו רק בשיטתיות שבו, אלא גם בכך שאהבת הערבית של אליחי שורה על כל דפיו, ועשויה לעבור מהם אל המעיינים בהם.